

TYHLE FEMINISTKY, EXTRÉMISTKY,
CHTĚJ NESMYSLNÝ ZMĚNY,
V NAŠÍ KRÁSNÝ ZEMI,
VODPRADÁVNA TO TAK MĚLY VŠECHNY KMENY,
ŽE VŮDČI SMEČKY BYLI MUŽI,
A NE ŽENY.

CHLAP JE PROSTĚ KRÁL A JÁ ABYCH SE
ŽENSKÝ DVEŘE OTEVŘÍT BÁL, ABY MĚ
NÁHODOU ZA TO NĚKDO NEZAŽALOVAL.

PROČ MUŽ CÍTÍ SE BÝT OHROŽEN,
POUHOU OCHRANOU PRÁV ŽEN?
AŽ MUŽI KLIDNĚ DÁL OTEVÍRAJÍ ŽENÁM DVEŘE,
ALE HLAVNĚ AT JIM NEZAVÍRAJÍ TY V KARIÉRE,
NEŽIJEME V ŽÁDNÝ NEDEKRAKATICKÝ ĚRE!

MUŽ ZÍSKÁVÁ SVŮJ JOB,
ZATÍMCO ŽENA HLAVOU
PRORÁŽÍ SKLENĚNÝ STROP.

GENDERMANEM V ZASTUPITELSTVU

praktický průvodce

Úřad vlády České republiky

Barbora Jeřábková (ed.)

© Otevřená společnost, o. p. s., 2022

ISBN: 978-80-871 10-46-1

OBSAH

Předmluva.....	3
1. Iniciativa Genderman.....	4
2. Muži a ženy v Česku.....	6
3. Úskalí debat o rovnosti.....	7
4. Gendermanské diskuze.....	8
5. Postřehy z diskuzí.....	10
6. Praktická doporučení.....	13
7. Plánování veřejného prostoru.....	15
8. Charta za rovnost žen a mužů.....	16
9. Desatero Gendermana.....	18
10. Závěr.....	19
Zdroje.....	20

PŘEDMLUVA

Dostává se Vám do ruky příručka Gendermanem v samosprávě. Otevřená společnost v ní předkládá tipy a doporučení, jak mohou politici, ale i úředníci veřejné správy přispět k větší rovnosti žen a mužů. Jedním z měřítek kvality demokracie je právě rovnost žen a mužů. Zodpovědnost mužů u moci by měla jít ruku v ruce s vědomím, že jsou to právě oni, kdo zastává většinu v rozhodovacích pozicích, a má tedy reálnou šanci něco změnit.

Ačkoliv je rovnost základním východiskem Listiny lidských práv a svobod, každý z nás se v naší společnosti setkává s různými důsledky nerovnosti. Ne vždy si ale tyto nerovnosti a zejména jejich příčiny uvědomujeme. Leckterý muž vidí, že jeho žena či dcera se stejnou kvalifikací jako její kolega, má nižší plat i menší šance dostat se na vyšší pozice. Dokonce stále někdy zaznívá názor, že není zapotřebí do kariéry žen investovat, protože stejně skončí doma s dětmi. Naše matky mají v průměru nižší důchody právě proto, že platy žen jsou (i za stejnou práci) nižší než platy mužů. Z toho důvodu jsou pak seniorky více ohroženy chudobou. Řada žen a dívek se ve školách či v práci setkala se sexuálním obtěžováním, které jejich okolí přehlíželo či dokonce zlehčovalo. A pokud se začneme dívat pozorně, zjistíme, že i veřejný prostor je utvářen spíše pohledem a potřebami mužů nebo že obce schvalují spíše dotace na fotbal než na dětské skupiny.

Jsme rádi, že řada mužů v České republice rovnost s ženami aktivně a veřejně podporuje. Říkáme jim gendermani. Doufáme, že se k nim připojí další, protože nejen ženy potřebují, aby úsilí o rovnost mezi muži a ženami byla v naší společnosti něco zcela normálního a gendermani nebyli jen špičkou ledovce.

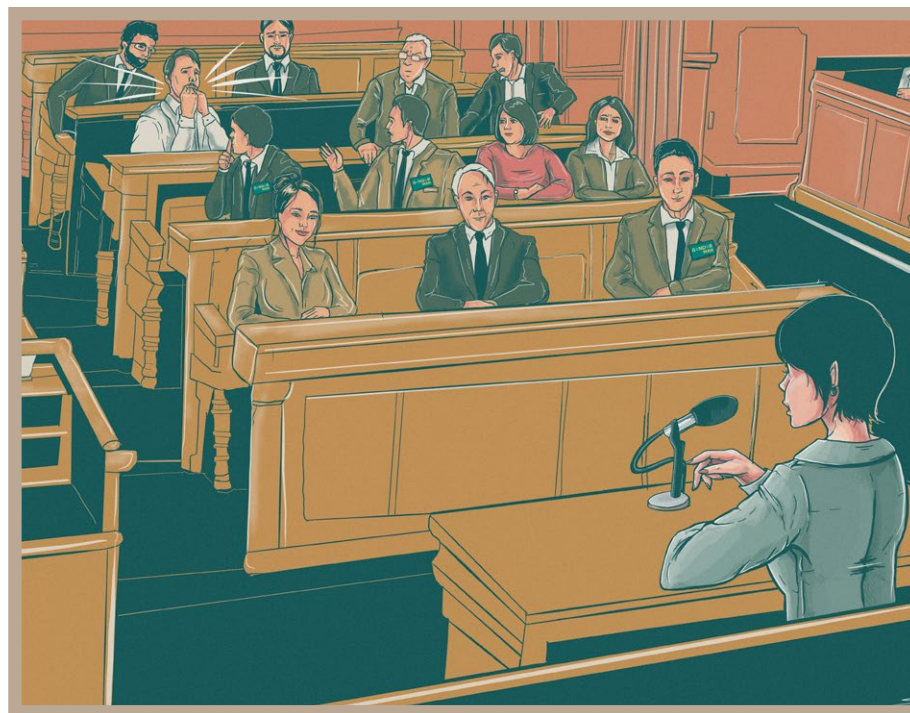
Marta Smolíková,
ředitelka Otevřené společnosti

1 CO JE INICIATIVA GENDERMAN

Když otevíráme veřejnou diskusi na téma rovnost žen a mužů, jsme si vědomi, o jak citlivé téma se jedná. Nechceme tvrdit, že rovnost žen a mužů má stírat všechny rozdíly – rovnost rozhodně neznamená stejnost. Záměrem tohoto textu je upozornit na konkrétní kroky, které lze učinit pro podporu rovnosti a co v tomto ohledu mohou dělat muži jakožto držitelé většiny mandátů. Zároveň chceme objasnit, proč muži tyto problémy často nevnímají v jejich závažnosti, a jak to změnit.

V Otevřené společnosti, o.p.s., se dlouhodobě zaměřujeme na podporu rovnosti žen a mužů, protože ji chápeme jako předpoklad demokratické společnosti. V takové společnosti se muži i ženy svobodně rozhodují, jak využít svůj potenciál, talent a dovednosti ve prospěch svého okolí. Jde o politické téma, které se stále častěji dostává do veřejné debaty. Je zřejmé, že politika na úrovni obcí, respektive starost o konkrétní problémy občanů, občanek a rodin, a podobně i personální politika úřadu na toto téma naráží v mnoha oblastech.

V tomto textu vám přinášíme nejdůležitější výstupy z diskusí **Genderman: muži a moc ve veřejné sféře**, informace o Evropské chartě rovnosti žen a mužů i doporučení, co dělat na místní či národní úrovni. Závěrečným shrnutím je pak **Desatero Gendermana**. Prostudováním těchto materiálů získáte jako zastupitel mnoho funkčních a prospěšných nástrojů a podnětů.

2 MUŽI A ŽENY V ČESKU

Mnoho kritiků genderové diskuse namítá, že se jedná o umělý problém, který odvádí pozornost od důležitějších témat. Jejich hlavním argumentem je, že rovnost v naší společnosti dávno máme. Ale skutečně tomu tak je? Pokud rovnost omezíme na to, že ženy mají volební právo, mohou studovat a vlastnit majetek, jde o výdobytky, které přinesla už první vlna feministického úsilí.

Přesto zůstává realitou, že jsou ženy v Česku v průměru za práci ohodnoceny o 16,4 % méně než muži (dle statistiky Eurostatu v oblasti [gender pay gap](#), více o tématu v češtině viz též web [rovnaodmena.cz](#)), v důsledku čehož mají ve stáří nižší důchody, a mnohem snadněji tak upadají do chudoby. Zároveň na nich nadále ve většině případů leží péče o děti, domácnost a stárnoucí rodiče. Ženy jsou častějšími oběťmi domácího a sexualizovaného násilí. Navíc nelze opomenout skutečnost, že ženy jsou výrazně méně zastoupeny v politice a v důležitých rozhodovacích funkcích. **To potvrzuje i fakt, že v mezinárodním srovnání rovnosti žen a mužů Světového ekonomického fóra se nacházíme až kolem osmdesátého místa**, viz indikátor [Global Gender Gap Index 2022](#).

Ženy a muži v různých sférách života v ČR (2020):

	muži	ženy
v populaci	49,3 %	50,7 %
ve vládě*	88,2 %	11,8 %
v Poslanecké sněmovně*	74 %	26 %
v Senátu*	81,5 %	18,5 %
ve vedení největších kótovaných firem	78,7 %	21,3 %
absolventi vysokých škol	41 %	59 %
na rodičovské	1,8 %	98,2 %
oběti trestného činu domácí násilí	11 %	89 %

*data platná k prosinci 2022

Zdroje: [Zaostřeno na ženy a muže – 2021](#) | ČSÚ, [Členové vlády](#) | [Vláda ČR](#), [Poslanci a orgány](#) | [Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR](#), [Seznam senátorů](#) | [Senát Parlamentu ČR](#)

Bez ohledu na tyto skutečnosti se ženy postupně staly prezidentkami, premiérkami, šéfkami podniků či nositelkami Nobelových cen, čímž legitimizovaly kompetence působit nejen v soukromém, ale i ve veřejném prostoru. Na druhou stranu muži doposud mnoho kroků do domácí sféry neučinili.

Jen minimum z nich v současné době pečuje o děti, zkušenost s rodičovskou péčí má jen 3,5 % mužů – viz [Tátové na rodičovské | Česko v datech](#). Muži zároveň výrazně menší měrou pečují o jiné členy rodiny (např. staré rodiče) a ve srovnání se ženami tráví podstatně méně času domácími pracemi. Nadále ovšem dominují v rozhodovacích pozicích.

Tomu odpovídá úroveň veřejné debaty. Politiků se novináři před Vánoci ptají na rozpočet, političek na to, jaké pečou cukroví. Když nastoupí politička do veřejné funkce, neustále čelí komentářům hodnotícím její vzhled, často i sexuálními poznámkám a musí dokola odpovídat, kdo se jí stará o děti, zatímco vykonává svou funkci. Její mužští kolegové podobné dotazy nedostávají bez ohledu na to, kolikátou rodinu již stihli založit. Tyto automaticky utužují společenské stereotypy o tradičních a přirozených rolích, bez ohledu na to, že ne všem mužům (na tož ženám) toto nastavení vyhovuje.

Ženy si díky mnoha etapám feministického hnutí postupně uvědomily, jaké kroky jsou potřeba k dosažení férové společnosti (podrobněji viz [leták o historii feminismu](#)). Muži si otázky, co by mohli, měli a musí učinit, aby dosáhli stejného cíle, doposud nekladli. **Zatímco ženy se dřív musely tázat po důvodech svého znevýhodnění, je načas, aby se muži začali ptát po příčinách svého zvýhodnění.** Neznamená to, že všichni muži jsou zvýhodnění a všechny ženy znevýhodněné. Přestože muž na individuální rovině řeší rozličné problémy, měl by si být vědom, že některých překážek je automaticky ušetřen. Muž hlásící se k demokratickým hodnotám by měl být schopen tuto nerovnost reflektovat a usilovat o její proměnu.

3 ÚSKALÍ DEBAT O ROVNOSTI

„Za problém to považuji, řešení však v současném nastavení společnosti neznám.“

Mnozí muži chápou politické diskuse (např. o rovnosti v odměňování, vyšším zastoupení žen v rozhodování či zavedení sexuální výchovy) jako osobní útok. Do značné míry je to způsobeno tím, že představy o mužích a jejich fungování ve společnosti nevnímáme jako důsledek mnoha okolností napříč časem, ale jako součást niterných hodnot. Vášně, které genderové debaty budí, stojí z podstatné části na tomto nedorozumění. Kvóty, regulaci sexistické reklamy nebo [Úmluvu Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácím násilí](#) (tzv. *Istanbulskou úmluvu*) paradoxně vnímá jako něco cizího i řada žen. Jde o důsledek neviditelného sociálního tlaku, který většinu žen mimoděčně nutí udržovat svůj podřízený stav, jinak se mohou velmi snadno dostat do konfliktu.

Přesto existuje organizovaná skupina žen, [Česká ženská lobby](#), která kvalifikovaně upozorňuje na důsledky nerovnosti a navrhuje systémová řešení. Obdobně angažované muže zatím naše společnost výrazně postrádá. Přitom inspirací je např. americká [National Organization for Men Against Sexism](#).

Vládní strategie pro rovnost žen a mužů 2014–2020 zdůrazňovala nízkou angažovanost mužů jako klíčový problém. Navazující strategie 2021–2030 uvádí participaci mužů jako klíčové průřezové téma.

Svou roli v tom hraje i fenomén, který můžeme nazvat „specifickou slepotou“, která často postihuje ty, kdo mají určité výsady. Jedná se o logický proces: kdo privilegia má, tak je nevidí, protože je považuje za něco automatického a přirozeného. Hlavní příčinou specifické mužské slepoty k genderovým problémům je nastavení společnosti, která chápe mužská témata jako centrální, a tedy vhodná pro celou společnost – na rozdíl od témat ženských, která jsou vhodná pouze pro ženy. Platí zde rovnice, že muž je shodný s člověkem jako takovým a stává se tak obecnou normou (například automobilové crash testy se dlouho prováděly pouze s mužskou figurínou, specifika ženské anatomie se opomíjela). Logickým krokem, jak z toho vystoupit, je nahlédnout většinu všednodenních situací citlivější optikou a otevřít se novým argumentům, které umožní mnoho z nich nově posoudit.

4 GENDERMANSKÉ DISKUZE

„Diskuse v rámci Gendermana mi otevírají nový svět, ve kterém je možné si vyjasnit věci tak, jak bych nad nimi dříve nepřemýšlel a vůbec debatovat nad tématy, o kterých se jinak běžně nebavím.“

Genderman je iniciativa Otevřené společnosti, která oceňuje muže, kteří přispívají k rovnosti žen a mužů. Jejím hlavním adresátem jsou držitelé politické moci, kteří nejsou spokojeni se stavem rovnosti v České republice. Jsou to právě oni, kdo má největší šanci prosadit v této oblasti pozitivní změny. Mezi stěžejní aktivity patří udělování ceny **Genderman roku** a především pak pravidelná debatní setkání **Genderman: muži a moc ve veřejné sféře**. Ty pořádá Otevřená společnost od roku 2016.

V první etapě debat *Genderman: muži a moc ve veřejné sféře* proběhlo šest setkání představitelů a představitelky akademické sféry, neziskového sektoru, státní správy, médií a byznysu.

Jednotlivé debaty byly vždy zaměřeny na konkrétní oblast, například péče, feminismus, sexualita, bezpečnost a agrese, komunikace a fungování ve veřejném prostoru. Nejprve o svých specifických zkušenostech hovořili muži a ženy odděleně, následně se obě skupiny spojily, a mohly si tak vzájemně představit své názory a zkušenosti. V závěru společně zformulovali konkrétní doporučení pro danou oblast. Na základě těchto debat vznikla v roce 2017 příručka: [Gendermanem snadno a rychle](#).

Do další série debat, která navázala v roce 2022, již byli zváni primárně zastupitelé a zastupitelky a zájemci a zájemkyně z vrcholné politiky. Ty znovu doplnili zástupci a zástupkyně odborné veřejnosti. Tématem všech setkání byla sumarizace aktuálních problémů rovnosti žen a mužů, představení *Evropské charty za rovnost žen a mužů* a hledání konkrétních doporučení, jak podpořit rovnost na lokální i národní úrovni.

5 POSTŘEHY Z DISKUZÍ

„Současnou situaci musíme nazvat pravým jménem: máme tu diskriminační prostředí. Když to uděláme, na řešení diskriminace již máme opory v legislativě.“

Během diskusí zazněla řada překvapivých i méně překvapivých zjištění. Diskutující se shodli, že odmítavý postoj k rovnosti žen a mužů do značné míry pramení z toho, že spousta lidí neví, co je to feminismus a celá diskuse se tak pro ně stává pomyslným strašákem. Často zcela automaticky odmítají nástroje, které by rovnosti žen a mužů výrazně pomohly. V České republice například chybí dostatečná znalost systému a typů jednotlivých kvót, a proto veřejná diskuse v tomto bodě často ztrácí smysl.

Diskutující ženy upozorňovaly na skutečnost, že po jejich nadšeném vstupu do politické strany v mladém věku následovalo hluboké rozčarování. Schopné ženy nebyly příliš vítané, neboť je muži považovali za nechtěnou konkurenci. Účastnice v diskusi kritizovaly **negativní konotace, které vyvolává představa**

spojení politiky a rodiny. Přesto není jediný logický argument, proč by žena, která dokáže pečovat o rodinu, nebyla zároveň prospěšná pro společnost.

Další nepříjemné aspekty, které ženy ve své politické praxi uváděly, bylo **zneviditelňování**, například když jim muž při představování nepodal ruku, či **znevažování**. Typickou ukázkou je situace, kdy ženu automaticky ostatní požádají o uvaření kávy bez ohledu na to, že jsou přítomni muži se stejnou kvalifikací. Ženám vadí i **automatické oslovení křestním jménem** nebo ještě více jeho zdrobnělinou v případě, že to neplatí pro všechny.

Z diskuse vyplynulo, že muži často nerozumí základním nástrojům, které by ženám usnadnily fungování ve společnosti, přestože o těchto nástrojích rozhodují. Dobrým příkladem může být zřízení dětského koutku na radnici. V tomto kontextu zazněly i takové argumenty od mužů-zastupitelů, že úkolem města není „hlídat děti nezodpovědných samoživitelek“. Z takové argumentace je zřejmé, že si zastupitelé, kteří proti koutkům hlasovali, nedokázali představit, co dětský koutek znamená, jak by měl vypadat a k čemu slouží.

V aktuálním nastavení politiky ženy uváděly jako problém, že musí neustále o něco a s někým bojovat, což je únavné a frustrující. Často se do funkcí dostávají osoby, které postrádají nesobecké a solidární chování. Pojetí „správného lídra“ je často toxické a v zásadním rozporu s tím, jakými vlastnostmi má disponovat člověk, který někoho dokáže vést. Prostor dostává

ten/ta, kdo je hlasitější, přestože existují formální pravidla diskuse. Zbytečně se tak diskvalifikuje nejen část žen, ale i introvertněji založených mužů.

Důležitou roli hraje i jazyk. Přítomnost žen pomůže zdůraznit, když použijeme (a to nejen při přímém oslovení) vhodný výraz v ženském rodě – zastupitelka, koordinátorka, účastnice apod. I tím ukazujeme, že myslíme nejen na obyvatele, ale také na obyvatelky našich obcí.

Z konkrétních postřehů, které v diskusi mezi zastupiteli a zastupitelkami zazněly, přinášíme následující výběr:

- Politika je práce. Měla by tak mít základní pravidla jako pracovní dobu, etický kodex, odmítání projevů sexismu i nástroje, jak zacházet s obtěžujícím chováním.
- Dává smysl vytipovat ženy s potenciálem, podporovat je a pomáhat jim prosadit se (obzvláště v oborech a prostředích, kde dominují muži).
- Mělo by se cíleně dbát na vyrovnané možnosti pro ženy a muže účastnit se volnočasových a vzdělávacích aktivit.
- Muži by měli být programově pasivní tam, kde to dává smysl. Příkladem může být cílená přednost kolegyni na volitelných místech kandidátky, která umožní dosáhnout vyrovnanější zastoupení žen a mužů v kandidátce.

Diskutující muži si při analýze vlastních postojů uvědomili, že ženy skutečně nemusí na veřejnosti cítit dost prostoru a vážnosti. Především však jednoznačně vyplynulo, že **rovnost žen a mužů nepřinese výhody jen ženám, ale je prokazatelně prospěšná i mužům.**

6 PRAKTICKÁ DOPORUČENÍ

„Řešení je složité a dlouhodobé a spočívá v nápravě postavení a pracovního uplatnění žen obecně: příliš dlouhá rodičovská, málo předškolních zařízení, neochota zaměstnavatelů poskytovat zkrácené úvazky atd.“

Na tomto místě přinášíme sérii konkrétních doporučení, co mohou dělat vlivní muži v různých sférách svého osobního i profesního života.

Na osobní úrovni:

- Všimnout si znevýhodnění žen, privilegií mužů a veřejně se k tomu vyjadřovat.
- Bořit mýty spojené s neodborným a povrchním chápáním feminismu. Navazovat na tradici vlivných feministů, jako byl T. G. Masaryk.
- Aktivně reagovat na projevy sexismu, sexuálního obtěžování a násilí na ženách. Veřejně se proti nim stavět.
- Při organizaci veřejných diskusí, panelů a expertních skupin zvát vyváženě ženy i muže.
- Diskutovat se ženami na různých úrovních jejich specifické zkušenosti z pracovního prostředí.
- Podporovat časovou flexibilitu práce, klouzavou pracovní dobu, možnost práce na zkrácený úvazek a home office.
- Zajistit, aby to nebyly automaticky ženy, které na pracovišti zajišťují servis při neformálních akcích.

„Nerovnost mezi mužem a ženou není přirozená, není od přírody, ale vyvinula se historicky; a jak v historii dělalo se mnoho chyb a chyb často osudných, tak stala se také chyba a chyba veliká potlačením ženy.“

- T. G. Masaryk

Na lokální úrovni:

- Svou záštitou, přítomností i finančně podpořit projekty a iniciativy zaměřené na zlepšení pozice žen ve společnosti.
- Iniciovat zpracování genderového auditu v instituci, organizaci či firmě. Využívat analytické nástroje na měření genderového rozdílu v odměňování, např. v ČR lokalizovaný švýcarský software [Logib – Rovná odměna](#), který nabízí MPSV.
- Mít přehled o průměrných odměnách mužů a žen za celou instituci či konkrétní oddělení.

Na národní úrovni:

Přečtěte si statistiky genderově podmíněného násilí a příběhy obětí.

Přibližně 32 % žen v České republice zažilo fyzické nebo sexuální násilí. Podle kriminologických statistik ženy tvoří až 95 % obětí domácího násilí. Násilí na ženách je jednou z hlavních překážek dosažení rovnosti žen a mužů ve společnosti a také jednou z nejrozšířenějších forem porušování lidských práv. Je přitom mnohem častější, než veřejnost obvykle odhaduje, což souvisí mimo jiné i s tím, že pachatelem bývá ve většině případů osoba, která je oběti blízká – a oběť ze strachu, studu či dalších důvodů mnohdy násilí neohlásí nebo se k tomu odhodlá až po delší době.

Rozsáhlou studii výskytu [násilí na ženách v zemích EU](#) provedla Agentura Evropské unie pro základní práva (FRA) v roce 2013. Obdobné [výzkumy](#) provádí také Světová zdravotnická organizace, která dochází ke srovnatelným číslům. Ke zhoršení situace přispěla i pandemie covidu, OSN v této souvislosti dokonce vlnu násilí označila za [stínovou pandemii](#) – dosvědčují to i pomáhající organizace, které zaznamenaly vysoký nárůst žádostí o pomoc. V Česku stále nemáme tak podrobná data, jak by byla potřeba ke komplexnímu řešení tohoto problému, ale dokumenty [vlády](#) a profesních organizací potvrzují závažnost tohoto jevu.

Zavádějte opatření na ochranu a prevenci života bez násilí jak ve veřejné, tak v soukromé sféře.

- Založte nové specializované služby pro oběti domácího a sexualizovaného násilí s vhodným regionálním rozmístěním.
- Zajistěte dostatečné a předvídatelné financování neziskovým organizacím působícím v oblasti domácího a genderově podmíněného násilí.
- Podpořte systematické vzdělávání všech složek zainteresovaných v systému pomoci obětem sexuálního násilí (policie, sociální pracovníci a pracovnice a další) a podpořte specializované formy prevence.
- Podpořte celospolečenskou prevenci týkající se problematiky násilí na ženách (plošné kampaně, preventivní programy ve školách, vzdělávání pracovníků s mládeží).

Další informace a doporučení obsahuje např. [Stínová zpráva o stavu genderové rovnosti v České republice v letech 2016–2020](#).

Seznamte se s účinností a různými typy kvót.

Doporučujeme iniciovat či podporovat zavedení nástrojů (např. zipování), které mohou nastartovat skutečné změny. Cenný zdroj informací o funkčních kvótách v celosvětovém měřítku přináší přehled [Gender Quotas | International IDEA](#). Je dobré seznámit se s úspěšným fungováním kvót v řadě evropských zemí. Například ve Slovinsku jsou všechny registrované politické strany povinny každé čtyři roky přijmout akční plán k otázce vyrovnaného zastoupení žen a mužů a konkrétní opatření směřující k vyrovnanému zastoupení žen a mužů v orgánech strany i na kandidátních listinách. Ženská organizace FemNet uvnitř nizozemských Zelených vydala návod, jak prosazovat rovnost žen a mužů na lokální úrovni. Německá Křesťanskodemokratická unie (CDU) říká, že je strana povinná prosazovat ve všech místních i národních orgánech formální i faktickou rovnost mezi muži a ženami.

Více na: [15 tipů, jak podpořit ženy uvnitř politických stran](#).

Podpořte návrh, aby na kandidátních listinách byla obě pohlaví zastoupena alespoň ze čtyřiceti procent a na prvních dvou místech kandidátky byli zastoupeni muž i žena. Podporujte muže v aktivním zapojení do péče.

Implementujte směrnici o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem, jejíž součástí je:

- otcovská při narození dítěte,
- část rodičovské, která je výlučně pro otce a je nepřenositelná na matku,
- pečovatelské volno (např. k péči o rodiče),
- možnost pružného uspořádání práce pro ty, kdo současně pracují a pečují.

Více na: [SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem rodičů a pečujících osob](#).

Zpracujte kvalitní prorodinnou politiku včetně předškolní péče, jejíž součástí bude:

- podpora neformální péče (péče mimo profesionální struktury),
- sexuální výchova a výchova k rodičovství a partnerství,
- řešení dopadů platové nerovnosti, zajištění spravedlivých penzí pro ženy, ochrana seniorek před ohrožením chudobou,
- práci s dětmi, které jsou svědky domácího násilí,
- daňová a další finanční podpora rodin,
- zkvalitnění porodní péče (např. systémově ukotvit výkon profese porodních asistentek).

7 PLÁNOVÁNÍ VEŘEJNÉHO PROSTORU

Ženy a muži mají v rámci veřejného prostoru jiné potřeby, které vycházejí z odlišné životní zkušenosti. Je prokázáno, že potřeby žen nejsou dostatečně reflektovány z důvodu, že se ženy adekvátně nepodílejí na rozhodování. Doporučený minimální podíl pro zastoupení jednoho pohlaví je 30 %.

Je důležité si uvědomit, že žádné téma není genderově neutrální, ať už se jedná o dopravu nebo rozpočet. Zohledňování odlišných potřeb žen a mužů musí být součástí všech fází rozhodování (od plánování po realizaci a hodnocení). Pro kvalitní plánování je nutné mít informace o potřebách všech obyvatel a aktivně je získávat.

Na základě příručky Fóra 50 % *Ženy a muži ve městech a obcích – aneb co je to gender mainstreaming* přinášíme sérii konkrétních doporučení:

- Jsou zdroje města či obce spravedlivě distribuovány a využívány? Bere obec při plánování v úvahu odlišné životní zkušenosti a zájmy žen a mužů? Nejsou výrazně protežovány potřeby jen části obyvatel (například nadhodnocení dotací ve prospěch mužských sportů jako je fotbal)?
- Vychází otevírací doba úřadu vstříc pečujícím osobám?
- Jsou přebalovací pulty i na mužských záchodech klíčových institucí a rodičovských center, aby nebyli znevýhodněni pečující muži?
- Vyhovuje rozvržení hromadné dopravy všem skupinám obyvatel? Ženy ve večerních hodinách raději využívají taxi, protože zastávky mají daleko od domova a mají obavu o svou bezpečnost. Ve švédském městě Kalmar umožnili cestujícím kontaktovat řidiče, aby v pozdních hodinách zastavil i mimo zastávku. Počet cestujících žen se opět zvýšil.

Další doporučení od organizace Sdružení [Brno pro všechny](#) se týkají plánování města tak, aby vyhovovalo sladování péče a práce a zvládání rodinných povinností různých sociálních skupin.

- Pečující a zároveň pracující osoby využívají pěší pohyb po městě a veřejnou dopravu výrazně více než pouze pracující. Klíčová je pro ně bezpečná a přístupná síť pěších komunikací a cyklostezek v dosahu domova a veřejné dopravy, která např. pečujícím osobám částečně odebere nutnost doprovázet starší příbuzné k lékaři a do veřejných institucí.
- Kvalitě života ve veřejném prostoru výrazně přispívá regulace obchodů a zásobování i výrazné omezení vydávaných povolení k vjezdu. To umožní větší využití pěších zón. Hlídkání dětí mezi neustále jezdícími auty je velmi náročné a stresující.
- Podpora tzv. nezávislé mobility dětí umožňuje odrostlejší dětem bezpečný pohyb mezi klíčovými prostory (školy, parky, hřiště, volnočasové aktivity). Zásadní roli hraje hustá síť přechodů pro chodce s dostatečným časem na přejití a maximálním časem čekání 40 vteřin.
- Na vybraných místech, např. kolem parků a škol má efekt zklidnění automobilové dopravy na 30 km/h a rozšíření pěších komunikací.
- Optimální šířka chodníku je 90 cm pro lidi pohybující se na vozíku nebo osoby s taškami a 140 cm pro kočárek s nutností vést druhé dítě za ruku.
- Podstatným krokem pro snadnější mobilitu je regulace parkování na chodnících, kde auta brání průchodu chodců a omezení dočasných i trvalých překážek pro pěši (např. značky pro auta na chodníku).
- Cestování výrazně usnadňují bezbariérové a vstřícně navržené zastávky veřejné dopravy, tedy dostatečně osvětlené, přehledné, s vhodnou výškou ostrůvku.
- Parky je vhodné vybavit veřejnými toaletami a přebalovacími pulty (umístěnými v částech pro muže a ženy) a rozdělit je dle zájmů konkrétních skupin tak, aby se vzájemně doplňovaly a zároveň nerušily.
- Dětská hřiště mají disponovat toaletami. V letních měsících je na nich zajištěn stín, jsou ohrazená, dostatečně osvětlena a v okolí je snížena rychlost na 30 km/h.
- Na chodníku se během zimy zraní třikrát víc lidí než na silnici a většinou jsou to ženy. Místo prioritního odklizení sněhu pro řidiče (autem jezdí více muži, kteří jsou tak upřednostňováni), zvolili ve švédském městě Karlskog model odklizení sněhu prioritně u školek, pak u velkých pracovišť včetně nemocnic a městské správy, následovaly chodníky u škol a nakonec komunikace pro auta. Pro město tato změna priorit neznamenala žádné náklady navíc a zároveň se jednalo o spravedlivější model pro všechny obyvatele, hlavně pro děti.

8 CHARTA ZA ROVNOST ŽEN A MUŽŮ

Jedním z funkčních nástrojů k prosazování rovnosti může být [Evropská charta za rovnost žen a mužů na úrovni života ve městech a obcích](#). Poslanců může být nejvíce 200, senátorů 81, ale zastupitelů obcí jsou tisíce a právě oni jsou jejich hlavními adresáty. K této Chartě se může přihlásit jakákoli obec. Jejím přijetím se zavazuje, že bude přijímat opatření pro lepší rovnost žen a mužů.

Svaz měst a obcí České republiky o Chartě na svých stránkách píše: „Evropská charta za rovnost žen a mužů na úrovni života ve městech a obcích (dále jen „Charta“) je dokument vytvořený Radou evropských měst a regionů (CEMR) v roce 2006 za podpory Evropské komise. Charta je adresována přímo místním a krajským samosprávám Evropy. **Podpisem Charty se samosprávy veřejně formálně zavazují k principům rovnosti žen a mužů a k implementaci závazků nastavených v rámci Charty v rozsahu svého území. Charta povzbuzuje samosprávy k pozitivní činnosti v oblasti rovnosti žen a mužů na svém území a není právně závazná.**“

Smutné je, že v České republice k této Chartě přistoupilo pouze několik obcí a menších měst. V zahraničí je přitom běžné se k této Chartě přidat. Přistoupila k ní taková města jako Vídeň, Krakov, Vratislav, Stockholm, Paříž, Brusel, Berlín nebo Mnichov.

Zde shrnujeme její základní principy:

1. Rovnost žen a mužů představuje základní právo.
2. K zajištění rovnosti žen a mužů je třeba se postavit proti kolektivní diskriminaci a znevýhodňování.
3. Vyvážená účast žen a mužů v rozhodovacích procesech je předpokladem demokratické společnosti.
4. Odstranění genderových stereotypů je zásadním požadavkem k dosažení rovnosti žen a mužů.
5. Pro uskutečnění rovnosti žen a mužů je nutné do všech činností místní a regionální samosprávy zapracovat hlediska genderu.
6. Řádně financované akční plány a programy jsou nutnými nástroji pro prosazování rovnosti žen a mužů (např. vyčlenit finanční zdroje na konkrétní projekty podporující rovnost).

K Chartě se může připojit každé město a obec. Je to příležitost, jak veřejně deklarovat, že zastupitelům a zastupitelkám na rovnosti žen a mužů záleží. V případě, že potřebujete jakékoliv další informace související s podpisem Charty, neváhejte nás kontaktovat.

9 DESATERO GENDERMANA

Ze všech doporučení jsme zformulovali **Desatero Gendermana**, které všechny zmíněné principy shrnuje:

1. Genderman aktivně bourá zažitě představy o „správných mužích“ a „správných ženách“

I muž může uvařit kávu na poradě nebo nastoupit na rodičovskou.

2. Genderman netoleruje žádné projevy násilí a respektuje ty, kteří o této problematice mluví

Násilí je nepřijatelné v jakékoliv podobě. Všechny jeho projevy je nutné aktivně potírat a nabízet pomoc obětem.

3. Genderman se distancuje od všech forem sexismu

Mlčet nestačí. Mlčením se sexismus legitimizuje.

4. Genderman se nezdráhá v diskusi upozornit na schopnou kolegyni

V rámci panelů nezapomíná na přítomnost odbornic. Jsou témata, kde výlučně mužská zkušenost nemůže být dostatečná.

5. Genderman pečuje

Péče o děti, rodiče či komunitu utužuje a ozdravuje vzájemné vztahy. Péče ukazuje, že vztahy neznamenají pouze něco za něco, protože její výsledky nejsou patrné v krátkodobém horizontu. Zároveň společnost učí, že všichni nemají stejnou startovní čáru.

6. Genderman nesklouzává k agresi

Potlačování emocí přináší zbytečná zdravotní rizika a je prospěšné s nimi pracovat. Záporné emoce a frustrace nesmí ústit v agresi a násilí.

7. Genderman naslouchá svým kolegyním

Kolegyně v politické straně, v zastupitelstvu nebo jiném rozhodovacím tělesu mají jiné životní zkušenosti. Při jednáních zažívají odlišné situace než muži a něco jim může být nepřijemné. Zeptejte se na jejich názor.

8. Genderman si všímá, jak vypadá veřejný prostor

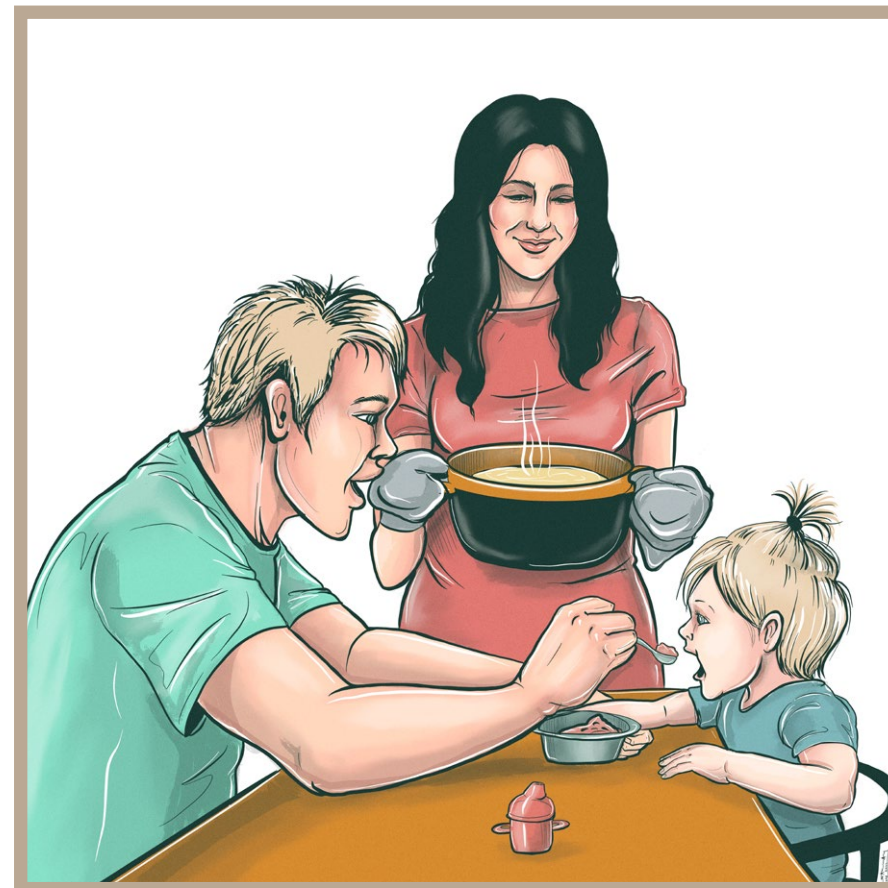
Město lze plánovat s citlivostí na potřeby všech obyvatel i obyvatelek. Dostatek nájezdů na chodníky, výtahů či dostatečně širokých chodníků využijí nejen rodiče s kočárky, ale i hendikepovaní a starší lidé. Osvětlení zastávek přináší větší pocit bezpečí. Místa pro trávení volného času by neměla reflektovat zájmy jen části obyvatelstva.

9. Genderman vnímá pocity ostatních stejně jako své vlastní

Genderman se nebojí mluvit o svých slabostech, radostech i neúspěších. Je to zcela přirozené.

10. Genderman si je vědom svých výhod a snaží se tuto situaci měnit

Mnoho privilegií není na první pohled patrných, přesto je možné si je začít uvědomovat. Genderman usiluje o spravedlivé rozvržení sil ve své rodině a staví se za rovnost v mužských kolektivech, bez ohledu na možnou kritiku.

10 ZÁVĚR

Iniciativa Genderman nepřináší sérii jednoduchých návodů. Jedná se o vizi, která umožňuje uvědomit si konkrétní a specifické problémy nerovnosti žen a mužů v naší společnosti. Ať už se jako zastupitel zaměříte na některá z konkrétních doporučení, která můžete zrealizovat v rámci radnice či obce, podpoříte Evropskou chartu za rovnost žen a mužů či se zamyslíte nad Desaterem Gendermana, máte šanci výraznou měrou přispět ke kvalitě života ve svém okolí. Pokud se chcete dozvědět víc nebo se zúčastnit dalších gendermanských debat, neváhejte nás kontaktovat.

Více o iniciativě Genderman:

[Genderman – Otevřená Společnost](#)

Tematické studie, statistiky a další materiály naleznete v naší online knihovně: [Knihovna – Otevřená Společnost](#)

Online poradna Otevřené společnosti:

[Časté dotazy – Otevřená Společnost](#)

Otevřená společnost

Otevřená společnost, o. p. s., je nevládní nezisková organizace působící od roku 1999. Dlouhodobě se zaměřuje na oblast rovnosti žen a mužů, začleňování romské menšiny a právo na informace. Podílí na systémových změnách a patří k poradním hlasům státní správy. Je předním iniciátorem řady metodik využívaných při prosazování genderové rovnosti ve firmách, ve školství, nebo v médiích. Od roku 2017 pořádá cenu Genderman roku. Je součástí sítí Česká ženská lobby, RomanoNet a NeON a Rekonstrukce státu.

Sledujte naše sociální sítě a neunikne vám žádná aktualita z aktivit Otevřené společnosti:

facebook.com/otevrena.spolecnost

instagram.com/otevrenaspolecnost.cz/

twitter.com/Otevrenka

Název: Gendermanem v zastupitelstvu

Autorský tým: Petra Jelínková, Barbora Jeřábková, Petra Kalenská, Tomáš Pavlas, Marta Smolíková

Editorka: Barbora Jeřábková

Rok vydání: 2022

Vydavatel: Otevřená společnost, o. p. s.

Grafika a sazba: Veronika Koníčková (Equuleus, s.r.o.)

Ilustrace: Šárka Motyčková

Korektura: Petra Jelínková

Webové stránky: otevrenaspolecnost.cz

Vydáno v elektronické verzi (PDF)

ISBN: 978-80-87110-46-1

ZDROJE

15 tipů, jak podpořit ženy uvnitř politických stran a hnutí. Úřad vlády ČR, 2022. Dostupné online [vid. 12. 12. 2022] na https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Manualpolitickychstran_1.pdf.

Brno pro všechny. Citlivé plánování města. Sdružení, 2022. Dostupné online [vid. 12. 12. 2022] na <https://sdruzeny.org/wp-content/uploads/2022/07/Brno-pro-vsechny.pdf>.

Evropská charta za rovnost žen a mužů na úrovni života ve městech a obcích. Dostupné online v české verzi [vid. 12. 12. 2022] na https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/charte_egalite_cz.pdf.

Gender Quotas Database. IDEA. Dostupné online [vid. 12. 12. 2022] na <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/quotas>.

Gendermanem snadno a rychle. Otevřená společnost, 2017. Dostupné online [vid. 12. 12. 2022] na <https://www.otvrenaspolecnost.cz/knihovna/6755-gendermanem-snadno-a-rychle-priruccka-pro-muze-i-zeny-kteri-chteji-neco-zmenit>.

Historie feminismu. Nesehnutí, 2005. Dostupné online [vid. 12. 12. 2022] na <http://zenskaprava.cz/files/let%C3%A1k-historie-feminismu.pdf>.

Kvůli tomu, že potřebuji mít čistou lednici, přeci neopustím svůj ideál změnit svět. Tipy jak podpořit ženy v politických stranách na komunální úrovni. Fórum 50 % 2020. Dostupné online [vid. 12. 12. 2022] na https://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/tipy-jak-podporit-zeny-v-politickych-stranach-fin.pdf.

Policy brief: Muži a moc ve veřejné sféře. Otevřená společnost, 2022. Dostupné online [vid. 12. 12. 2022] na <https://www.otvrenaspolecnost.cz/dokumenty/genderova-rovnost/policy-paper-muzi-a-moc-ve-verejne-sfere.pdf>.

Příručka – Metodika hodnocení dopadů na rovnost žen a mužů pro materiály předkládané vládě ČR. Úřad vlády ČR. Dostupné online [vid. 12. 12. 2022] na https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Projekt_Optimalizace/Metodika_GIA.pdf.

Příručka programu iniciativy společenství Equal zaměřená na gender mainstreaming. Evropská komise, 2004. Dostupné online [vid. 12. 12. 2022] na https://ec.europa.eu/employment_social/equal_consolidated/data/document/gendermain_cs.pdf.

Rovná odměna – projekt 22 % k rovnosti. MPSV. Dostupné online [vid. 12. 12. 2022] na <https://rovnaodmena.cz/>.

Stínová zpráva o stavu genderové rovnosti v České republice v letech 2016–2020. Česká ženská lobby, 2021. Dostupné online [vid. 12. 12. 2022] na https://czlobby.cz/sites/default/files/news_download/stinova_zprava_2021_web.pdf.

Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021–2030. Úřad vlády ČR, 2021. Dostupné online [vid. 12. 12. 2022] na https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Strategie_rovnosti_zen_a_muzu.pdf.

Tátové na rodičovské. Česko v datech, 2021. Dostupné online [vid. 12. 12. 2022] na <https://www.ceskovdatech.cz/clanek/163-tatove-na-rodicovske/>.

Zaostřeno na ženy a muže – 2021. Český statistický úřad, 2022. Dostupné online [vid. 12. 12. 2022] na <https://www.czso.cz/csu/czso/zaostreno-na-zeny-a-muze-s9uog5djz>.

Ženy a muži ve městech a obcích – aneb co je to gender mainstreaming. Fórum 50 %, 2015. Dostupné online [vid. 12. 12. 2022] na https://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/gender-mainstreaming-prakticka-priruccka.pdf.